

Принцип ненасильства та занепад ідеї паціфізму

Ненасильство — один із фундаментальних принципів Європейських Зелених. Проте сприйняття цього принципу як паціфістського призвело до внутрішніх конфліктів Європейських зелених, а також недбалості у сфері безпекової політики. Обговорюючи нове розуміння безпеки, ми повинні виступати саме за принцип ненасильства і боротися проти тих, хто його порушує.

Один з перших паціфістських рухів у сучасній Європі народився в Польщі. Польські брати, радикальна течія протестантизму в XVI столітті, відкидали насильство, відмовляючись нести мечі й підтримувати заклики до зброї з боку держави. Проте паціфізм був популярний лише на заході колишнього Королівства Польського, де не було загрози збройних конфліктів. В той час як на сході країни, що потерпав від війн, не було послідовників Польських братів. Коли в 1571 році біженець з Греції Яків Палеолог прибув до Польщі, він почав рішуче критикувати паціфізм Польських братів як абсурдний і недоречний для тих часів. Він зіткнувся з нападами Братів, які зосереджувались не стільки на логічних аргументах, скільки на тому, що цей релігійний і політичний діяч шкодить спільноті, поставивши під сумнів їх принципи.

Впродовж останніх років на заходах Європейських (молодих) Зелених люди зі Східної Європи, які постраждали від наслідків російського імперіалізму, могли відчувати себе подібно до вищезгаданого грецького мислителя. Опір західних Зелених щодо постачання зброї Україні через паціфістські політичні програми або страх перед ескалацією виглядає абсурдним для нас. Паціфізм виглядає невиправданою позицією з безпечного Заходу, яка не може витримати зіткнення з реальністю. Зокрема після повномасштабного вторгнення росії в Україну будь-які політичні платформи, які не дозволяли озброювати Україну, стали вважатися застарілими й активно шкідливими.

Необхідність у зміні програм

Маємо відрефлексувати той факт, що деякі з наших політичних програм не витримали перевірку новими глобальними викликами. Але насамперед, це цікавий виклик виправити наші маніфести та актуалізувати їх. У Польщі політичний маніфест "Ostra Zieleni" ("Гостра Зелень"), одним із пунктів якого був "Позитивний Мир", не завадив нам з лютого 2022 року виходити на протести під гаслами "Озброймо Україну зараз!" чи "Закрийте небо!" Щобільше, це прискорило роботу над нашою новою програмою, яка принесла користь організації та Зеленому руху в Польщі.

У Східній Європі зміна ставлення до армії та ненасильства вже сталася після падіння комунізму. До цього відмова від призову до армії чи спалювання військових повісток були вдалимими тактиками пасивного спротиву авторитарним урядам. Проте після падіння комунізму армія стала гарантом безпеки для демократичних країн, а не інструментом у руках радянського імперіалізму. Тому паціфізм не мав сенсу з 1990-х років і не підтримувався жодною вагомою політичною силою.

Ненасильство все ще актуальне

Проте це не означає, що принцип ненасильства, один із фундаментальних принципів Зеленої ідеології, застарів. Ненасильство, згідно з визначенням Зелених, влучно відповідало на виклики другої половини ХХ століття, оскільки протистояло мілітаризму і рекомендувало зосереджуватися також на інших аспектах безпеки та побудові миру. Ненасильство передбачає, що безпеку неможливо встановити лише військовими засобами. Таким чином, безпека повинна враховувати й інші фактори — економічні, екологічні, соціальні та інші. Однак концепт ненасильства далекий від паціфістського заклику до розпуску армії чи військових альянсів, або повного ігнорування оборонної політики в повістці Зелених. Хоча Статут Європейських Зелених просуває зменшення воєнних втручань, він допускає їх, якщо це необхідно: "Зелені визнають, що військові засоби можуть бути застосовані міжнародною спільнотою в останню чергу. Розгортання військових сил миротворчого характеру може бути обґрунтоване як засіб стримування, якщо є загроза масового насильства проти цивільного

населення. Коли превентивні заходи не спрацювали, збройне втручання може бути необхідним". Також міжнародна спільнота після досвіду 1990-х років, тобто геноцидів в Боснії та Руанді, ввела концепцію "відповідальності за захист" (R2P), щоб ніколи більше не допустити подібних злочинів. Хоча ця доктрина не виправдала очікувань через слабкість міжнародних організацій, особливо ООН, вона символізувала зміну парадигми в міжнародній безпеці.

Отже, з урахуванням міжнародних принципів та принципів Зелених, дискусії щодо того, чи маємо ми закликати відправити зброю в Україну, бути не має. Позбавлення жертви можливості захищати себе навіть полегшує досягнення цілей саме насильницькими методами. Такий підхід виник не через наші цінності, а через деякі паціфістські тенденції, на які ми ніколи не погоджувались у Європейському Зеленому русі. На додаток, я вважаю, що ми — особливо молоді Зелені — маємо бути більш радикальними, і що заклик "Закрийте небо!" перших місяців повномасштабного вторгнення Росії в Україну був вірним.

Невиконана потреба в обговоренні

Опозиція мілітаризму як єдиного способу гарантування миру мала конкретні наслідки — витрати ЄС на військові потреби знизилися з 3,8% ВВП в 1960 році до 2,03% в 1993 році. Мілітаризація країн ЄС більше не була проблемою. Та нові проблеми згадувалися європейськими Зеленими навіть у маніфесті 1994 року. Мова про загрозу через тривалу військову присутність Росії в країнах Балтії, а також неспроможність ЄС встановити мир під час конфліктів на Балканах і Кавказі. Попри це, антимилітаристські вимоги продовжували з'являтися, а довжина текстів на тему безпекової політики скорочувалася. В той час як політика безпеки стала вирішальною для східноєвропейських країн, в русі Зелених не було обговорення цього питання.

Навчальна сесія "Зелені перспективи щодо європейської безпеки" стала першою можливістю більш широко розглянути теми безпеки та оборони в пан'європейському русі молодих Зелених. Та хоч "перша можливість" — це добре, але в даному випадку цю розмову слід було б організувати раніше — під час інших заходів, або онлайн. Тоді цей проєкт міг би бути спрямований на остаточне формулювання вдалої політичної програми з питань безпеки, а не лише на початок роботи над нею та погодження основних принципів. Наші висновки, про які я розповім далі, послідовні до принципу ненасильства. Проте спершу розглянемо причини та результати недбалості в галузі безпекової політики, передусім в контексті політики європейських Зелених стосовно громадянської війни в Сирії та російської агресії на сході України.

Федерація молодих європейських зелених (FYEG) ніколи не видавала жодної резолюції щодо злочинів режиму Асада, оприлюднивши лише раз інформацію про акцію солідарності з цивільними жертвами наступу на провінцію Дамаск у березні 2018 року (не згадавши при цьому про злочини Асада чи російську участь). Європейська партія Зелених (EGP) мала гарну резолюцію щодо Сирії у 2017 році (вже після шести років війни та двох років прямої російської військової участі). Ця резолюція не лише засуджувала режим Асада й участь Росії, вона вказувала на помилки політики ЄС по відношенню до конфлікту в Сирії, а також не відкидала (хоча б в той момент) допомогу західних країн у збройному поваленні диктатора. Однак у 2018 році, коли коаліція під керівництвом Заходу вдарила по хімічному заводу режиму Асада, співголови EGP засудили це та виступили за тиск на Росію й припинення продажу зброї в регіон. Така заява була фундаментально невідповідною принципу ненасильства, оскільки вона засуджувала будь-яку форму військової протидії міжнародної спільноти злочинам режиму Асада, тим самим погоджуючись на реалізацію політики режиму насильницькими засобами. До 2022 року FYEG також не видавала жодної резолюції щодо російського вторгнення в Україну і зробила лише одну про Євромайдан. Вона була "закликом до всіх сторін в Україні, а також за її межами, зберігати спокій й допомагати заспокоїти ситуацію", заявляючи, що нам потрібен "діалог, мир і порозуміння". EGP знову зробила свою роботу краще, оприлюднивши кілька резолюцій у 2014, 2017 та 2018 роках. Партія, знову ж таки, вірно визначила загрозу — російську агресію. Визначила й напрямки змін у європейській політиці, такі як санкції чи прискорення відмови від використання викопних видів палива. Проте жодна з цих резолюцій не містила заклику до військової підтримки, включно з постачанням зброї для України, що було не лише очевидним для країн Східної Європи, а й відповідало принципу ненасильства — оскільки це єдиний захід, що міг би зупинити політику Росії.



Політику, засновану виключно на насильстві.

Повернення до принципів

Події останніх двох років й відсутність чіткої політики військової допомоги Україні від Зелених (усіх країн) Західної Європи спричинили багато конфліктів всередині Руху. Так не мало б бути, бо ми мали б відстоювати та боротися за свої принципи. Ми не пасивні, коли порушується принцип відповідальності за природу, принципи свободи, справедливості чи різноманіття. Ми повинні зробити те ж щодо принципу ненасильства. Ми маємо протистояти порушенням прав людини й насильницьким засобам досягнення політичних цілей. Протистояти, використовуючи сумісні з принципом ненасильства засоби – тобто часом й військові.

Проєкт "Зелені перспективи європейської безпеки" довів, що низові активісти розуміють принцип ненасильства. Тепер роль європейських Зелених полягає у перегляді політичних документів та стратегій, і вжитті всіх заходів для захисту принципу ненасильства в роботі інституцій ЄС. Так само як захищаються інші принципи Статуту Європейських Зелених.

Ігор Скоржибот